

Doru Dumitrescu
Mihai Manea
Mirela Popescu

Mica enciclopedie
a Marelui Război
(1914–1918)

Cuprins

<i>Cuvânt-înainte</i>	5
Combatanți și oameni politici implicați	7
1. <i>Combatanți</i>	8
2. <i>Oameni politici</i>	42
Acte și documente diplomatice, înțelegeri și tratate	77
Bătălii din Primul Război Mondial	105
Lumea din spatele frontului	130
1. <i>Economia și războiul</i>	130
2. <i>Societatea</i>	141
3. <i>Viața politică</i>	148
4. <i>Cultura</i>	154
Strategiile militare în Primul Război Mondial	161
Arme și armament	166
<i>Cronologie</i>	175
<i>Bibliografie</i>	199

Cuvânt-înainte

„Războiul este o serie de nenorociri care au drept rezultat victoria.”
Georges Clemenceau

Comemorăm în 2014 un secol de la izbucnirea Primului Război Mondial, un conflict la scară planetară care avea să fie numit „Marele Război” sau „Războiul care avea să pună capăt tuturor războaielor”. Conferințe, expoziții, emisiuni radio și de televiziune, mențiuni în întregul peisaj media și on-line, inclusiv pe rețelele de socializare, comemorări oficiale la care participă șefi de state și de guverne, alături de alți politicieni de marcă, publicarea unor numeroase lucrări de specialitate, ce umplu rafturile librăriilor — toate acestea compun peisajul acțiunilor menite să marcheze acest centenar.

Unul dintre bestsellerurile de răsunet din Statele Unite a fost în acest an comemorativ lucrarea lui Richard Ned Lebow, *Archduke Francis Ferdinand Lives! A World without World War I*, publicată la începutul anului. Lucrarea descrie cum ar fi arătat lumea fără acest conflict internațional, o lume fără bolșevici și fără naziști, fără Războiul Rece și fără arme nucleare, o lume în care, probabil, democrația nu ar fi avansat prea mult, iar colonialismul nu ar fi fost abolit. Sunt unii specialiști care consideră că prima conflagrație mondială ar fi putut fi evitată, căci guvernele și marile puteri din epocă sesizau dimensiunea pericolului către care se îndreptau și, dacă ar fi dorit, ar fi putut să apeleze la soluția diplomatică. Dar nu au dorit! Indiferent însă de viziunea pe care o avem despre Primul Război Mondial, nu se poate nega că gestul nebunesc al unui grup de tineri studenți naționaliști sârbi de a-l asasina la Sarajevo, la 28 iunie 1914, pe principele moștenitor al Austro-Ungariei, arhiducele Franz Ferdinand, și pe soția sa, ducesa de Hohenberg, a aruncat Europa și apoi lumea în vârtoarea unui conflict militar de proporții.

Deși tinerii care plecau la luptă în vara anului 1914 sperau să revină la casele lor peste doar câteva luni, de Crăciun, luptele s-au prelungit vreme de

patru ani, până în 1918. Câmpurile de luptă pe care s-au purtat ostilitățile au cunoscut efectele războiului specific societății industriale, dus aproape de perfecțiune, cu tacticile și strategiile sale militare noi și sofisticate, cu armele până atunci nefolosite și care au avut efecte devastatoare, generând adevărate hecatombe umane, milioanele de vieți distruse fiind un tribut prea greu plătit de umanitate pentru apărarea unor interese politice, militare, economice și coloniale.

Acest conflict a adus o ruptură decisivă cu vechea ordine mondială, ducând la prăbușirea absolutismului monarhic în Europa. La finele conflictului, imperiile multinaționale din Europa — austro-ungar, țarist, german și otoman — s-au prăbușit, lăsând locul unei hărți profund modificate a Europei, aceea a statelor naționale care au sperat că se va ține seama, în cele din urmă, și de interesele lor. Pe câmpurile de bătălie ale Primului Război Mondial au pierit mai mult de nouă milioane de oameni, iar victimele colaterale, civilii din spatele frontului, au mărit numărul pierderilor, căzând pradă lipsurilor alimentare, molimelor, bombardamentelor etc.

Un grup de cadre didactice din învățământul bucureștean s-a încumetat să vină în fața cititorilor, în acest an comemorativ, cu lucrarea de față care este, practic, o premieră editorială căci reușește să cuprindă în paginile sale elementele fundamentale ale unei mici enciclopedii de istorie. Autorii au încercat să ofere publicului iubitor de istorie — și nu doar acestuia — o lucrare în care se pot regăsi elementele și momentele principale care au caracterizat Primul Război Mondial — principalele personalități politice, militare și diplomatice, bătăliile, armele utilizate, viața din spatele frontului, tratatele și convențiile încheiate și multe altele. Tuturor li se adaugă, în mod fericit, o bibliografie și imagini sugestive.

Desigur, s-ar putea reproșa unei astfel de cărți că nu cuprinde tot și că a operat o selecție, ceea ce nu ar corespunde pe deplin exigențelor unei lucrări enciclopedice. Suntem siguri însă că cititorii noștri sunt singurii care pot aprecia dacă ne-am atins sau nu scopul. La o ediție următoare, eventualele scăpări și lipsuri se vor putea acoperi. Dincolo de tot însă, o astfel de carte are scopul de a aduce aminte, de a ține viu în mintea oamenilor trecutul, inclusiv cel al participării României la conflictul mondial care a pârjolit Europa și nu numai în perioada 1914–1918.

Autorii

Combatanți și oameni politici implicați

Primul Război Mondial a fost prima mare confruntare între marile puteri care a implicat state de pe mai toate continentele acestei lumi ceea ce i-a conferit, în viziunea istoricilor, caracterizarea de conflict militar planetar.

Au fost angrenate în Marele Război uriașe resurse umane și materiale, au fost inițiate noi strategii și tactici militare, au fost experimentate noi arme (precum gazele paralizante) și armament atunci inventat (tancul), au fost descoperite noi substanțe (cauciucul natural) și alimente necunoscute până atunci menite să se substituie celor naturale (spre exemplu, margarina în locul untului) etc.

Această mare încleștare armată a implicat și numeroși actori la toate nivelurile — individual, de grup sau al societății. În ierarhia deciziilor esențiale, rolul crucial l-au jucat comandamentele militare, oamenii frontului care au condus direct confruntările pe uscat, pe mare și în aer, dar și decidenții politici, liderii statelor beligerante care au luat hotărâri, nu întotdeauna cele mai fericite, în numele popoarelor pe care le reprezentau.

Încercând să menținem un echilibru între militarii și oamenii politici implicați în conflict, vom prezenta, mai jos, pe scurt, biografiile celor mai importante personalități antrenate în luptă, subliniind și rolul jucat de aceștia în Primul Război Mondial.

Prezentarea noastră va fi făcută în funcție de statele care compun alianțele militare încheiate la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul

secolului al XX-lea, care s-au înfruntat în război, militarii și oamenii politici din fiecare tabără fiind prezentați în ordine alfabetică.

1. Combatanți

A. Antanta

Franța

Berthelot, Henri Mathias (1861–1931), militar francez. A urmat cursurile Școlii Militare de la Saint-Cyr (1883) și ale Școlii Superioare de Război din Paris (1890). A îndeplinit diferite misiuni militare în coloniile din Algeria (1883), Tonkin (1883–1885) și Annam. În 1907, a intrat în Statul-Major al armatei franceze, unde a servit timp de 12 ani. A luat parte, alături de generalul Joseph Joffre, la elaborarea Planului XVII care a constituit documentul programatic al strategiei franceze în anii Primului Război Mondial. Odată ce conflagrația mondială a izbucnit, a servit în cadrul Statului-Major al lui Joffre și s-a remarcat în organizarea bătăliei de pe râul Marna (1914), care a adus înfrângerea armatei germane. Totodată, a luptat pe frontul de vest, unde a comandat trupele de rezervă din regiunea Soissons, Divizia 53 și Corpul 32 de armată francez (1914–1915). Nu a ezitat, însă, să-și critice șeful pentru modul de organizare a luptelor și a susținut principiul ofensivei militare. În 1916, s-a aflat pe frontul de la Verdun. În condițiile înfrângerii armatei române, în 1916, de trupele Puterilor Centrale, a fost numit la comanda misiunii militare franceze în România (1916–1918) unde a sosit însoțit de 400 de ofițeri și 1 000 de subofițeri. A consiliat, în calitate de inspector general, Marele Cartier General Român, în bătălia de la București (decembrie 1916). Fiind un apropiat al familiei regale, a luat parte, în mod activ, la refacerea armatei române, retrase în Moldova, și la elaborarea planurilor de luptă din vara anului 1917 ale României. A condus Armata a 5-a română și a Dunării. După victoriile armatei române în vara anului 1917, Berthelot a fost martorul semnării de către România a armistițiului de la Focșani (decembrie 1917) și al Păcii de la București (martie–aprilie 1918).

Apoi, a plecat în Franța, unde a condus Armata a 5-a, care s-a aflat la vest de Reims, în a doua bătălie de pe Marna (1918). La finele lui octombrie 1918, a revenit pe teatrul de operațiuni militare din Europa Orientală, fiind numit la comanda Armatei Orientului care a curățat Balcanii de trupele Triplei Alianțe.

După terminarea Primului Război Mondial, a fost numit guvernator al orașelor Metz (1918) și Strasbourg (1923) și i s-a oferit un loc în Consiliul Suprem de Război de la Paris. În 1922, a luat parte, la Alba Iulia, la ceremoniile de încoronare a lui Ferdinand rege al României (1914-1927) și a Mariei. În semn de recunoștință pentru sprijinul acordat României, generalului Berthelot i s-a acordat cetățenia română și a primit din partea statului român o proprietate în județul Hunedoara pe care apoi a donat-o Academiei Române (1931). În 1926, s-a retras din serviciul militar activ. Membru onorific al Academiei Române.

Foch, Ferdinand (1851-1929), militar francez. A urmat studii la iezuiți și la Școala Politehnică din Paris, apoi a deprins tainele armelor la Școala Superioară de Război din capitala Franței (1887), specializându-se în arma artileriei. Între 1907 și 1911, a condus Școala Superioară de Război. Convins de importanța artileriei pe câmpul de luptă, a adus contribuții de seamă în domeniul tacticii și strategiei militare. La începutul Primului Război Mondial, a fost promovată general și a primit din partea generalului Joffre comanda Armatei a 9-a, contribuind, în mod decisiv, la obținerea victoriei împotriva trupelor germane de pe râul Marna (septembrie 1914). Apoi, a comandat Grupul de Armate Nord în bătălia Flandrei, reușind să-i oprească pe germani pe Yser (1914), cu prețul unor mari pierderi. S-a pronunțat pentru intensificarea cooperării între Aliați în plan militar și politic. În 1915, a fost numit la comanda forțelor franceze în luptele din zona Artois și, din anul următor, a celor de pe râul Somme, soldate cu rezultate incerte, dar și cu mari pierderi umane. În anul următor, i-a succedat lui Philippe Pétain în calitate de șef al Marelui Stat-Major. Trecut în rezervă pentru limită de vârstă, s-a ocupat de organizarea unităților militare, în calitate de consilier al guvernului de la Paris și de membru în Consiliul Suprem Militar Aliat de la Paris. În această calitate, a intervenit în Italia, după dezastrul trupelor italiene de la Caporetto și a acționat pentru constituirea unui Consiliu

Suprem Militar anglo-franco-italian, în cadrul conferinței interaliat de la Rapallo (6–7 noiembrie 1917). A coordonat operațiunile militare care au dus la o a doua victorie pe râul Marna (1918). În anul următor, având sprijinul lui Georges Clemenceau, prim-ministrul Franței, și al lordului Alfred Milner, ministrul de război al Marii Britanii, a fost numit, după destituirea lui Robert Nivelle, în calitate de comandant suprem al forțelor aliate pe frontul de vest. A fost avansat la gradul de mareșal (august 1918). Pentru meritele sale, a fost însărcinat să conducă ceremonia de semnare a armistițiului de către Germania la Rethondes (11 noiembrie 1918). Fiind adeptul părerii potrivit căreia „o graniță solidă pe Rin, între Franța și Germania, e o condiție fundamentală a unei păci de durată”, a criticat tratatele de pace din 1919–1920, pe motiv că nu ofereau Franței suficiente garanții de securitate. În 1919, a fost numit președintele Consiliului Superior de Război. Lucrări: *Principii de război* sau *Atitudini de război*.

Franchet d’Espèrey, Louis Félix Marie François (1856–1942), militar francez. A făcut studii la Saint-Cyr (1876) și la Școala Superioară de Război din Paris (1883). Inițial, s-a remarcat în luptele din coloniile franceze, și anume în Algeria, Tunis și în golful Tonkin. A luat parte, în 1900, la înăbușirea răscoalei boxerilor din China, în calitate de comandant al trupelor franceze trimise în China. În preajma Primului Război Mondial, a făcut parte din unitățile militare franceze din Maroc (1912–1914). Odată izbucnită prima conflagrație mondială, a primit comanda forțelor militare de la Lille (1914). Ulterior, după insuccesele din primele săptămâni de luptă, generalul Joseph Joffre l-a desemnat succesorul generalului Lanrezac, la comanda Armatei a 5-a, care a jucat un rol important în victoria de pe râul Marna („miracolul de pe Marna”) din septembrie 1914, alături de generalii Gallieni și French. A intrat însă în contradicție cu comandantul Corpului Expediționar Britanic (British Expeditionary Force, BEF) în Franța (1915). Ca urmare, a fost transferat pe alte teatre de operațiuni militare, fiind desemnat să îndeplinească funcția de comandant-șef al Armatei de Est (1916) și apoi al Armatei de Nord (1917) de pe frontul de vest și al trupelor aliate din Balcani (1918). Sub comanda sa, trupele franceze din Macedonia au spart frontul balcanic, deținut de către bulgari (septembrie

1918) și au silit guvernul de la Sofia să ceară armistițiul (1918). Acționând în urmărirea dușmanului, a colaborat cu armata română, pe linia Belgrad-Budapesta. A semnat convenția de armistițiu cu Ungaria (noiembrie 1918). După terminarea Primului Război Mondial a fost avansat la gradul de mareșal (1921), iar după doi ani, în funcția de inspector general al trupelor franceze din nordul Africii (1923-1931), ceea ce i-a permis să pună bazele forțelor armate coloniale franceze din Africa. Membru al Academiei Franceze (1934).

Joffre, Joseph Jacques Césaire (1852-1931), militar francez. S-a născut la Rivesaltes, în Pirinei. În 1870, după ce și-a întrerupt studiile, a intrat în rândurile armatei și a contribuit la apărarea Parisului în perioada asediului prusac. A absolvit Școala Politehnică din Paris, cu specializarea ofițer de geniu (1872). S-a manifestat ca un strălucit strateg și tactician militar. A luptat în armata colonială în Tonkin (1885-1888), Sudan (1892), Madagascar (1897-1900). Urcând pe scara ierarhiei militare, a fost promovat general de brigadă (1902), membru și vicepreședinte al Consiliului Superior de Război (1910), iar apoi șef al Marelui Stat-Major (1911). La începutul Primului Război Mondial, a fost numit comandant al Armatei Nordului (1914) și apoi al Armatei de Nord-Est. Inițial, deoarece a subestimat pericolul reprezentat de către flancul drept al armatei germane, care pătrunsese în Franța, a pierdut „bătălia frontierelor” (14-24 august 1914), fiind respins către interiorul Franței. Apoi, a ordonat o retragere strategică către zonele de la nord de Paris și, consultându-se cu generalul Gallieni, comandantul Parisului, a condus trupele franceze la victoria de pe râul Marna (1914). Drept urmare, a fost ridicat la gradul de generalisim, devenind comandant-șef al trupelor franceze (1915). Din punct de vedere tactic, s-a manifestat ca un adept al concepției ofensive „cu orice preț” (Planul XVII). La baza acestui plan s-a aflat ideea atacurilor în valuri ale infanteriei împotriva pozițiilor inamice, chiar și în câmp deschis și împotriva mitralierelor devenite ucigătoare. Aceasta a costat Franța aproape o generație de tineri militari. După luptele de pe râul Somme și de la Verdun (1916), terminate cu veritabile hecatombe umane, deopotrivă, ale trupelor franceze și britanice, dar și germane, a fost numit consilier tehnic al guvernului pentru conducerea războiului (1916), iar apoi avansat la gradul de mareșal (1917).

Intrat în conflict cu premierul Aristide Briand, a fost, pentru o scurtă perioadă, comandant al frontului aliat de la Salonic, dar apoi a demisionat, fiind înlocuit de la conducerea comandamentului francez cu generalul Georges Nivelle. Ulterior, a primit șefia Consiliului Aliat de Război, iar, mai apoi, comanda unei misiuni militare franceze în SUA și în Japonia (1917). Membru al Academiei Franceze (1918). Lucrări: *Memorii*.

Lanrezac, Charles Louis Marie (1852–1925), militar francez. În jurul anului 1900, era considerat un strateg important al armatei franceze. La începutul Primului Război Mondial, a fost numit comandantul Armatei a 5-a franceze pe frontul de vest (1914). În conformitate cu prevederile Planului XVII al Marelui Stat-Major francez, a primit misiunea de a sprijini atacul trupelor franceze, pentru a se crea condițiile favorabile unei acțiuni către teritoriul german. Părerile sale, potrivit cărora trupele germane reprezentau un pericol real pentru francezi, au fost catalogate la Paris drept „știri alarmiste”. Ca urmare, a primit ordinul de a ataca la Charleroi forțele germane, net superioare, și fără a avea sprijinul Corpului Expediționar Britanic (BEF, British Expeditionary Force). Fiind înfrânt, a fost nevoit să se retragă spre Oise. Înlocuit de Franchet d’Espèrey, în 1917, din cauza neînțelegerilor cu feldmaresalul britanic French, a refuzat să preia din nou comanda unei armate franceze. După război, într-o lucrare, publicată în 1920, a criticat concepțiile strategice ale generalului Joffre. Lucrări: *Le plan français et le premier mois de la guerre*.

Nivelle, Georges Robert (1856–1924), militar francez. A urmat studiile Școlii Politehnice din Paris care l-au determinat să intre în armată, devenind specialist în artilerie. Și-a început cariera militară în corpul expediționar trimis de Franța în China pentru a înăbuși răscoala boxerilor (1900), și apoi în trupele coloniale din Africa. În timpul Primului Război Mondial, după ce se afirmase în Alsacia, în luptele împotriva germanilor, noul general de divizie l-a înlocuit pe generalul Joseph Joffre de la conducerea Armatei a 2-a în bătălia de la Verdun (1916). S-a distins în capturarea fortului Douaumont (1916), ceea ce i-a adus un prestigiu deosebit. În condițiile crizei de conducere de

la nivelul comandamentului militar al armatei franceze, a fost numit comandant al forțelor franceze din nordul și nord-vestul Franței (decembrie 1916–august 1917). În aprilie 1917, în ciuda ostilității unor generali și cu precădere a lui Philippe Pétain, a organizat și declanșat o ofensivă în regiunea Aisne, la Chemin des Dames, terminată cu uriașe pierderi umane. Acest fapt a determinat chiar și unele revolte printre militari (mai 1917), în urma cărora a fost înlocuit cu Philippe Pétain. Ca urmare, a fost trimis în Alpi, în fruntea Corpului al XIX-lea.

Pétain, Philippe Henri Omer Benoni Joseph (1856–1951), militar și om politic francez. Originar dintr-o familie modestă, a făcut studii la Școala Militară de la Saint-Cyr (1876–1886). La începutul Primului Război Mondial (1914), a fost avansat la gradul de general. S-a distins în anii războiului prin operațiuni militare îndrăznețe, luptând eroic pe Marna (1914), în Champagne și Artois (1915) și oprind ofensiva germană la Verdun (1916). Șef al Marelui Cartier General și comandant al armatei franceze (1917–1918), la finele războiului, a fost înaintat la gradul de mareșal (1918). Vicepreședinte al Consiliului Superior de Război și inspector general al armatei (1922). În perioada interbelică, a luptat în colonii pentru a restabili controlul militar francez, înăbușind acțiunea unor triburi răsculate în Maroc (1925–1926). A fost ministru de război în 1934 și ambasador la Madrid (1939–1940). În condițiile dezastrului Franței în fața ofensivei germane, din mai 1940, a fost rechemat și numit vicepremier în cabinetul Paul Reynaud (1940). Adu-narea Națională i-a acordat puteri depline (10 iulie 1940); s-a intitulat șef al statului francez. Prin întâlnirea de la Montoire cu Hitler (1940), a inaugurat politica de colaboraționism cu ocupantul german, care a avut consecințe imense în societatea franceză, nici astăzi studiate pe deplin. Conducând Franța, a instaurat regimul de la Vichy (1940–1944), colaborând, în acest sens, cu Pierre Laval. Prim-ministru (1940–1942), a susținut ideea Revoluției Naționale sub lozinca *Muncă, Familie, Patrie*, acoperind și susținând indirect multe dintre inițiativele politice și economice, cu efecte dezastruoase, ale lui Laval, crearea Miliției lui Dar-nand, lupta împotriva Rezistenței antifasciste, persecuțiile antisemite sau constituirea Legiunii voluntarilor francezi care a luptat pe frontul

de est alături de naziști. Între anii 1942 și 1945, s-a aflat cu guvernul său în refugiu în Germania, la castelul Sigmaringen. La încheierea războiului s-a refugiat în Elveția (1945). Ulterior, s-a prezentat de bunăvoie în fața Curții Marțiale din Paris (1945), unde a fost judecat și condamnat la moarte. Pedepsa a fost comutată la închisoare pe viață în insula d'Yeu de generalul Charles de Gaulle, care a ținut cont de vârsta înaintată a lui Pétain. Politica sa de colaborare cu ocupantul nazist și consecințele acesteia constituie și în prezent un obiect de dezbatere al opiniei publice din Franța.

Sarrail, Maurice-Paul-Emmanuel (1856–1929), militar francez. După studii la Saint-Cyr, finalizate în 1877, și un început de carieră în Africa, în Algeria și Tunisia, viitorul general avea să fie, pe rând: ofițer de ordonanță al ministrului apărării (1900), șeful unei școli militare, director al infanteriei, specialitatea sa, în Ministerul de Război (1907–1911) și, în cele din urmă, comandant al Corpului 6 Armată. Începutul Primului Război Mondial (1914) l-a propulsat la conducerea Armatei a 3-a, în zona Verdun, unde a rezistat, cu multe pierderi, împotriva ofensivei germane, ceea ce a permis ulterior victoria de la Marna (1914) a generalului Joffre. Destituit pentru incompetență, a primit, după un an, în 1915, ca urmare a sprijinului prietenilor săi politici de stânga, sarcina de a conduce corpul expediționar franco-englez, care a cuprins, inițial, patru divizii, apoi, 16, care au debarcat la Salonic, cu acordul prim-ministrului grec Venizelos. Începutul a fost promițător când, în Macedonia, Sarrail a reușit să oprească degringolada armatei sârbe, prinse între cea bulgară și cea austro-ungară, dar a fost urmat de o perioadă de inactivitate, cu urmări grave, în special, pentru români. Astfel, în loc să pornească ofensiva împotriva armatei bulgare și a aliaților acesteia, care amenința România, Sarrail s-a amestecat în viața politică din Grecia. Poziției de neutralitate și germanofliei declarate ale lui Constantin I, regele Greciei (1913–1917, 1920–1922) și cumnatul lui Wilhelm al II-lea, împăratul Germaniei (1888–1918), Sarrail i-a răspuns prin adoptarea de măsuri coercitive împotriva capitalei, trimițând o escadră la Pireu, pentru a face o demonstrație de forță. Aceasta era menită să determine Grecia să-și schimbe poziția față de Antantă. Situația a devenit explozivă în toamna anului 1916 când, în urma răscoalei grecilor din

capitală, pentru a fi mai convingători, Aliații au debarcat forțe militare și au bombardat Atena. Deși avea drept dușmani atât o parte a cercurilor politice franceze de dreapta, precum și pe generalul Joffre, care îi ceruse sancționarea în două rânduri, demisia celui din urmă și sprijinul constant al stângii franceze i-au dat posibilitatea generalului de a acționa o perioadă după bunul său plac. În consecință, l-a sprijinit pe Charles Jonnart, Înalțul Comisar interaliat, să determine plecarea regelui Constantin I în străinătate (1917). Noul monarh, Alexandru, rege al Greciei (1917-1920), al doilea fiu al lui Constantin, a acceptat în noile condiții intrarea în război a Greciei de partea Antantei (1917). Acțiunile ne semnificative ale Armatei din Orient, al cărei comandant suprem era Sarrail, dar și neglijența personală privind documentele secrete i-au adus destituirea, din partea guvernului Ribot, la cererea expresă a Marii Britanii, rechemarea la Paris și trecerea în rezervă (1917). În cele din urmă, numirea la comanda acestor trupe a generalului Franchet d'Espèrey a adus Antanta în avantaj, căci acesta a reușit, în urma unui război ofensiv, să obțină capitularea trupelor din Balcani ale Triplei Alianțe. Câștigarea alegerilor de forțele de stânga l-a adus pe Sarrail, din nou, în prim-planul vieții politice. Astfel, reactivat fiind, prim-ministrul Édouard Herriot l-a numit, la câțiva ani de la sfârșitul primei conflagrații mondiale, Înalț Comisar în Siria (1924) și comandant al armatei Levantului, în locul generalului Maxime Weygand, funcție care l-a făcut să se confrunte între 1925 și 1926 cu răscoala druzilor (membrii unei secte șiiite monoteiste cu adepți în special în Siria, Liban și Israel). Măsurile sale extreme și, adesea, neinspirate, adoptate împotriva acestora, care au culminat cu bombardarea Damascului, au determinat guvernul francez să îl revoce din funcție. Lucrări: *Comandamentul meu în Orient*.

Italia

Cadorna, Luigi, conte (1850-1923), militar italian. Originar dintr-o familie de militari, a făcut studii la Academia Militară din Torino. La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, a participat la efortul de modernizare a armatei italiene. Promovat general, a devenit, ulterior (1915), șef al Marelui Stat-Major (1916-1917). Odată cu intrarea Italiei în Primul Război Mondial (1915), a inițiat numeroase acțiuni ofensive împotriva armatei austro-ungare, precum cele de la Isonzo și Trentino

(1916), cucerind poziția strategică din Gorizia, dar majoritatea acestora s-au soldat cu grave pierderi. A fost considerat principalul responsabil de dezastrul armatei italiene în fața austro-ungarilor, în bătălia de la Caporetto (1917). În urma acestor evenimente, a demisionat și a fost înlocuit cu generalul Armando Diaz. A rămas însă membru al Consiliului Consultativ Militar Interaliat (1917). A fost unul dintre cei care au susținut instaurarea lui Mussolini la putere, în Italia (1922). În perioada regimului lui Mussolini a fost reabilitat, fiind ridicat la rangul de mareșal (1924). Fiul său, Raffaele, s-a plasat pe poziții politice diametral opuse celor ale tatălui său, fiind membru al Consiliului de Eliberare Națională și devenind liderul partizanilor din nordul Italiei, în perioada Republicii de la Salo (1944–1945).
Lucrări: *Războiul de pe frontul italian*.

Diaz, Armando Vittorio (1861–1928), militar italian. Provenit dintr-o familie de militari și magistrați de origine spaniolă, Armando Vittorio Diaz s-a născut la Neapole în 1861. După absolvirea Școlii Militare din Neapole, și-a definitivat studiile urmând Academia Militară de Geniu și Artilerie din Torino, devenind ofițer de artilerie. Își începe cariera în 1884 în cadrul Regimentului 10 Artilerie de câmp. Promovat în 1890 la gradul de căpitan, a urmat cursuri de specializare, fiind cooptat în 1895 în Marele Stat Major. Până la Primul Război Mondial va ocupa diverse funcții de conducere și va participa la războiul italo-turc din anii 1911–1912 (sau războiul Libiei cum a fost numit), unde va fi rănit. Locotenent-colonel în 1905, va fi înaintat la gradul de general de divizie în 1914. Înainte de intrarea Italiei în război (1915) va colabora cu generalul Luigi Cadorna devenit, ulterior, șef al Marelui Stat-Major (1916–1917) în vederea organizării armatei italiene. După intrarea țării sale în marea conflagrație, Diaz se va evidenția sub comanda lui Cadorna în conducerea Diviziei 49, contribuind la obținerea victoriilor de la Gorizio și Carso (august 1916). Italienii au fost copleșiți de austro-ungari la Caporetto, în octombrie 1917, iar generalul Cadorna a fost considerat unicul responsabil de înfrângerea dezastruoasă a armatei italiene, astfel încât va fi destituit și înlocuit cu Diaz, care a devenit noul șef al Marelui Stat-Major (noiembrie 1917). În această calitate a reorganizat armata și, cu sprijinul aliaților (britanici, francezi, cehi și americani), i-a blocat pe austro-ungari la Piave, iar în urma ofensivei în sectorul

Trentino-Adriatica a obținut strălucita victorie de la Vittorio Veneto (octombrie 1918) care a dus la cucerirea Triestului și la capitularea Austro-Ungariei la Vila Giusti în 3 noiembrie 1918.

După încheierea războiului, Diaz a intrat în politică devenind, pentru scurt timp, ministru de război (1918), apoi senator (1921). În 1924, prin decret regal, a fost înnobilit de regele Victor Emmanuel al III-lea, acordându-i-se titlul de duce de Vittorio Veneto. În anul 1921, alături de alți foști comandanți din Primul Război Mondial a călătorit în SUA, participând la inaugurarea de către vicepreședintele Coolidge a Memorialului Libertății din Kansas City.

În 1922, în urma crizei guvernamentale și instituirii guvernului condus de Benito Mussolini, Diaz a fost cooptat în primul guvern fascist, primind portofoliul apărării (1922-1924). În calitatea sa de administrator suprem al armatei, s-a îngrijit de lansarea reformei în armată (1923), de constituirea milițiilor fasciste și de instituirea serviciului de voluntariat în vederea asigurării siguranței naționale. După pensionare, în 1924, a fost ridicat la gradul de mareșal, funcție recent creată de regimul mussolinian. A fost decorat de regim cu numeroase distincții italiene dintre care amintim: Cavaler al Ordinului Militar de Savoia și Cavaler al Ordinului Suprem al Preasfintei Bune Vestiri și de aliați cu decorații precum Medalia Militară (Franța), Croix de Guerre (Belgia), Distinguished Service Medal (SUA) etc. A murit în anul 1928 și a fost înhumat, cu onoruri, la biserica Sfânta Maria a Îngerilor și a Martirilor din Roma.

Marea Britanie

Allenby, Sir Edmund Henry Hynman, viconte de Megiddo și Elixstowe (1861-1936), militar britanic. S-a născut la Brakenhurst, Nottinghamshire. A făcut studii la Hailebury și la Academia Militară Regală de la Sandhurst și la Colegiul de Stat-Major. A urcat treptele ierarhiei militare, după cum urmează: sublocotenent (1882), locotenent-colonel (1902), general-maior (1909), mareșal (1918). La începutul carierei, a luptat într-o unitate de dragoni în Africa, în Bechuanaland (1884-1885) și Zululand (1885), câștigându-și faima unui bun comandant de coloane militare. În perioada războiului anglo-bur, din 1899-1902, a luptat, în calitate de comandant de

unitate de cavalerie, la Kimberley și Paadeberg și a participat la marșul trupelor britanice către Pretoria. A comandat numeroase unități militare și a fost inspector al cavaleriei regale. S-a evidențiat ca un excelent cavalerist. În anii Primului Război Mondial (1914–1918), a luptat pe frontul de vest, la Mons (1914), Aisne și Ypres (1915), iar mai apoi în fruntea Armatei a 3-a în bătălia de la Arras (1917), când a fost foarte aproape să spargă liniile germane. În 1917, a fost transferat pe frontul din Orientul Apropiat, la comanda Corpului Expediționar Britanic, în locul generalului Charles Dobell. A întreprins acțiuni care au vizat reorganizarea comandamentului central și îmbunătățirea sistemului de aprovizionare a trupelor. A condus campania britanică din Siria și Palestina (1917–1918). Astfel, în calitate de comandant al trupelor britanice din Palestina și Siria, a efectuat manevrele strălucite de la Gaza (1917) și, cucerind Beersheba de la otomani (1917), a obținut victoria strălucită de la Meggido (1917). A urmat apoi o ofensivă impetuoasă, în care a intrat în Jaffa (1916) și a capturat Ierusalimul (1917), Damascul și Alepul (1918), pătrunzând chiar către Liban. Sub comanda sa a acționat locotenent-colonelul T.E. Lawrence, cunoscut și sub numele de Lawrence al Arabiei. După victoria de la Meggido (1918), la 30 octombrie 1918, Imperiul Otoman a fost nevoit să semneze armistițiul cu Alianții la Moudros. După încheierea războiului, în 1919, a fost ridicat la gradul de feldmareșal și înnobilit. A îndeplinit funcția de Înalt Comisar britanic în Egipt și Sudan (1919–1925). În ultimii ani de viață a fost numit rector al Universității Edinburgh.

French, John Denton Pinkstone, conte de Ypres (1852–1925), militar britanic. S-a născut la Ripple, fiind fiul căpitanului William French și al Margaretei Eccles. În 1866, a intrat în marină, dar apoi s-a transferat la forțele terestre (1874), dedicându-se carierei militare. Astfel, a luptat în Brigada a XIX-a de husari, în Sudan (1884–1885), iar, mai apoi, s-a distins în fruntea unei divizii de cavalerie, în luptele cu burii (1899–1902). Ca o recunoaștere a meritelor sale militare, a fost numit șeful Statului-Major Imperial (1912–1914), iar în anul 1913 a fost promovat mareșal. În anii Primului Război Mondial, French a îndeplinit funcția de comandant al Corpului Expediționar Britanic (BEF, British Expeditionary Force) pe continent și a fost promovat la gradul de feldmareșal. În mod ironic, sora sa, Charlotte

Despard, a fost unul dintre liderii luptei împotriva războiului în Marea Britanie. După luptele din zona Mons, din Belgia, a devenit foarte pesimist și a fost nevoie de intervenția lordului Kitchener, ministrul de război, pentru a susține ofensiva Aliatilor pe râul Marna și Flandra (1914). Sub conducerea sa, trupele britanice au suferit însă, ulterior, mari pierderi în luptele de la Mons, Ypres (190 000 morți) și Loos (1914-1915). Ca urmare, a fost înlocuit cu Douglas Haig (1915). Reîntors în țară, a condus forțele britanice care au reprimat „Revolta de Paști” de la Dublin (aprilie 1916). După război, a exercitat demnități politice, de exemplu, lord-locotenent al Coroanei pentru Irlanda (1918-1921), iar, mai apoi, guvernator al regiunii Kent. În 1921, a fost înnobilit, cu titlul de conte de Ypres. Lucrări: *Memoirs*.

Haig, Douglas, conte de Bemersyde (1861-1928), militar britanic. S-a născut la Bemersyde, în Berwickshire. A făcut studii la Colegiul Clifton, la Oxford și la Academia Regală de la Sandhurst (1885). După terminarea studiilor de specialitate, a fost afectat Diviziei a 7-a Husari. A luptat în Sudan (1895-1898), Africa de Sud (1899-1902) și India (1903-1910). În urma acestora, a fost promovat șef de stat-major al trupelor indiene (1909-1912). Înaintea primei conflagrații mondiale, s-a preocupat de organizarea armatei de rezervă. S-a remarcat în anii Primului Război Mondial (1914-1918), când a condus Armata I Britanică în Franța (1914). Peste un an, ca urmare a pierderilor imense înregistrate de către britanici la Ypres și Loos, Sir John French a fost înlocuit cu Haig la comanda Corpului Expediționar Britanic pe continent (1915-1918). În această calitate, Haig a luat parte, alături de generalul francez Joseph Joffre, la organizarea ofensivei Aliatilor pe râul Somme (1916), unde, cu prețul unor imense jertfe umane — 420 000 de oameni —, au fost obținute rezultate total nesatisfăcătoare. În 1916, a fost avansat la gradul de mareșal. Ulterior, a luat parte la luptele de pe Ypres, iar în lupta de la Cambrai (1917) au fost folosite pentru prima dată tancurile. Fără a avea avizul prim-ministrului Lloyd George, a coordonat bătălia de la Passchendaele, din Belgia (iulie - noiembrie 1917), care s-a soldat cu grave pierderi umane și materiale, din cauza utilizării tacticii atacurilor frontale contra fortificațiilor germane, motiv pentru care a fost ținta unor repetate critici. În anul următor, în ciuda numeroaselor pierderi în bătălia de la Amiens, a contribuit la oprirea ofensivei germanilor pe

frontul de apus, conducând ofensiva Alianților în Franța de Nord și Belgia. Ca urmare a contribuției sale la desfășurarea războiului, a fost considerat unul dintre eroii naționali ai britanicilor. A organizat Legiunea Regală Britanică (1919). După război, a primit titlul de conte (1919). Lucrări: *The Private Papers of Douglas Haig*.

Jellicoe, John Rushworth (1859-1935), militar britanic. Fiu al unui căpitan aparținând marinei comerciale, John Jellicoe s-a născut în 1859 la Southampton. După studii elementare la Rottingdean, în 1872 a intrat în Marina Regală, în corpul de cadeți, la numai 13 ani. După ce a participat ca infanterist la o expediție din Egipt (1882), în 1883 a fost admis în Colegiul Regal Naval, devenind expert în artilerie. Și-a finalizat studiile prin absolvirea Școlii de Artilerie în 1890. După experiența obținută pe câteva vase de linie ca artilerist a fost cooptat în 1888 ca asistent al directorului de artilerie navală din cadrul Amiralității. A trecut din nou în marina activă, deținând diverse funcții pe mai multe nave între 1893 și 1897. În 1898 a devenit comandant al navei de linie *Centurion*, participând în calitate de șef al Brigadei Navale la înăbușirea răscoalei boxerilor din China (1900). Acolo va fi rănit grav, glonțul rămânându-i în plămâni până la sfârșitul vieții. Pentru contribuția sa la înfrângerea acestei răscoale, Marea Britanie îl va numi membru al Ordinului Bath, iar Germania îl va decora cu Ordinul Vulturul Roșu, clasa a II-a cu spade încrucișate. Între 1902 și începutul Primului Război Mondial Jellicoe a deținut numeroase funcții atât în cadrul Amiralității (director, în 1905, și al treilea Lord al Amiralității, în 1907), cât și în flotă (comandant la crucișătorului *Drake* și comandant al Diviziei a 2-a din Flota Mării Nordului începând din 1913). În același timp, a urcat și treptele ierarhiei militare, fiind înaintat la gradele de: sublocotenent (1880), contraamiral (1907) și viceamiral (1910). În perioada de până la Primul Război Mondial, în toate funcțiile deținute, Jellicoe s-a preocupat, în special, de promovarea unor nave modern echipate, mai ales în ceea ce privește artileria și în special a artileriei de calibru mare, precum și de pregătirea operativă a Marii Flote (Grand Fleet) al cărei șef a fost din 1910. Odată cu izbucnirea războiului, scopul flotei britanice a fost instituirea blocadei împotriva Germaniei și izolarea acesteia pentru a

nu se putea aproviziona cu materii prime, muniție, alimente de primă necesitate etc. De asemenea, Jellicoe a antrenat flota și în confruntări directe, cea mai importantă fiind bătălia Iutlandei (31 mai-1 iunie 1916) care a avut un rezultat incert. Deși Marea Britanie și-a asumat victoria, Jellicoe a fost, totuși, aspru criticat. Nemulțumirii îi reproșau prudența excesivă de care dăduse dovadă, pentru că nu ordonase urmărirea și distrugerea definitivă a flotei germane, conduse de amiralul Scheer, pentru a fi distrusă definitiv. Și totuși în urma bătăliei Jellicoe a fost înaintat la gradul de Prim Lord al Amiralității (1916), funcție deținută anterior de Winston Churchill. Nu va rămâne mult în această funcție. Pesimist în ceea ce privește războiul purtat cu submarine împotriva Germaniei, Jellicoe avea să intre în conflict cu prim-ministrul Lloyd George și apropiații săi pe acest subiect. Deoarece Jellicoe s-a opus însoțirii convoaielor comerciale de nave militare care să le protejeze, va fi demis în ajunul Crăciunului anului 1917. Și totuși serviciile sale în interesul flotei britanice nu au fost uitate. Înnoțit în anul 1918 cu rangul de viconte de Scapa Flow, avea să fie ridicat în anul 1925 la cel de conte de Brocas of Southampton. De asemenea, din 1919 va fi promovat Mare Amiral al Flotei, iar din 1920 până în 1924 va deține funcția de guvernator general al Noii Zeelande. Membru al masoneriei, va ajunge la gradul de Mare Maestru al Marii Loje Masonice din Noua Zeelandă. Jellicoe a fost căsătorit cu Gwendoline Cayzer, fiica magnatului transporturilor, sir Charles Cayzer, și au avut împreună un fiu și cinci fiice. După pensionare, în 1920, Jellicoe a scris două cărți de memorii, ambele privind activitatea sa în flotă în timpul Primului Război Mondial. Capacitatea sa militară pusă în slujba flotei a fost răsplătită cu mai multe distincții dintre care amintim: Cavaler în Mare Cruce al Ordinului Bath, Cavaler Comandor al Ordinului Victorian Regal etc. De asemenea, el a primit și distincții din partea aliaților precum: Marele Cordon al Ordinului Leopold (distincție belgiană), Ordinul rus Sfântul Gheorghe, clasa a III-a, Marele cordon al Ordinului japonez al Soarelui Răsare etc. A murit în 1935 de pneumonie la casa lui din Kensington din Londra și a fost înhumat în Catedrala Sfântul Paul din capitala Marii Britanii.

Kitchener, Horatio Herbert, conte de Khartoum și Broome (1850–1916), militar britanic. Născut în Irlanda, și-a făcut studiile militare în Elveția și la Academia Militară Regală de la Woolwich, finalizându-le în 1871. Și-a început cariera armelor ca voluntar, în războiul franco-prusac din 1870–1871. Ca profesionist, s-a ocupat de culegerea de informații în Palestina și Anatolia (1874) și, respectiv, Cipru (1878). Trimis în 1883 în Egipt, a fost integrat armatei cu gradul de căpitan și, peste doi ani, a participat la expediția care ar fi trebuit să elibereze Khartoum și să îl sprijine pe generalul Gordon, asediat de către mahdiști. Numit, în 1892, la comanda armatei din Egipt (*sirdar*), a pregătit războiul contra lui Mahdi și, în fruntea trupelor sale, a recucerit Dongola (1896), a obținut o mare victorie la Omdurman (1898) și a intrat în Khartoum, distrugând puterea mahdiștilor. Această campanie i-a adus un mare prestigiu militar. Ulterior, a fost numit guvernator al Sudanului (1898–1899). În această perioadă fost unul dintre protagoniștii incidentului de la Fachoda, pe Nil (1898), când forțele armate britanice, aflate sub comanda sa, și trupele franceze, conduse de Marchand, au stat față în față, amenințând cu izbucnirea unui război între cele două state. În luptele împotriva burilor în războiul din Africa de Sud (1899–1902), a fost adjunctul comandantului britanic, lordul Frederick Roberts, și șeful Statului-Major. Ca șef al acestei armate (1900–1902), s-a remarcat prin reprimarea dură a grupurilor de gherilă organizate de către buri, căci a organizat adevărate „lagăre de concentrare”, pentru prima dată în istorie, pentru populația necombatantă. Între anii 1902 și 1909, a comandat trupele din India, dar, spre marea sa dezamăgire, nu a putut obține postul de vicerege al Indiei, pentru că fusese deja numit în această funcție lordul Curzon cu care a intrat repede în conflict pe tema împărțirii responsabilităților și a fost numit, în schimb, rezident general în Egipt (1911–1914), unde a acționat pentru depunerea *khediv*-ului Abbas Hilmi al II-lea. Mareșal din 1914, în anii Primului Război Mondial, a fost ministru de război (1914–1916), calitate în care a avut un rol de seamă în organizarea Corpului Expediționar Britanic din Europa (BEF, British Expeditionary Force), format din 67 de divizii noi și, respectiv, în creșterea producției de armament. Nu a fost însă capabil să colaboreze cu oamenii politici și a intrat în conflict cu Lloyd George, care i-a preluat unele atribuții. În 1916, aflat în drum spre Rusia, vasul cu care călătorea, cuirasatul *Hampshire*, s-a lovit de o mină și s-a

scufundat în Marea Nordului, la vest de insulele Orkney. Kitchener nu s-a aflat printre supraviețuitori și a fost regretat de persoanele care îl respectau în mod deosebit. Lucrări: *Campaniile din Egipt și Sudan (1882–1900)*.

România

Averescu, Alexandru (1859–1938), militar și om politic român. S-a născut la Ismail, fiind fiul unui ofițer din armata rusă, Constantin Averescu, devenit ulterior institutor la Iași și Târgu Frumos. A făcut studii la Ismail, apoi la o școală de arte și meserii de la București. A întrerupt studiile la București și s-a înrolat ca voluntar în Regimentul 1 și apoi în Regimentul 5 Roșiori, în care s-a distins în Războiul de Independență din 1877–1878. Pentru comportamentul său eroic, a fost înaintat la gradul de sergent și a fost distins cu medalii și ordine militare. În anul 1884, s-a căsătorit cu Clotilda Caligari și nu a avut copii. Și-a continuat studiile, inițial, la Școala de la Mănăstirea Dealu, apoi la Școala Superioară de Război din Torino (1886). S-a întors în țară cu gradul de sublocotenent și a îndeplinit diverse funcții militare, precum: șef al Biroului de organizare și mobilizare din Marele Stat-Major (1888–1894), profesor și comandant al Școlii de ofițeri de cavalerie (1892), comandant-director de studii al Școlii Militare de Război din București (1894–1895), atașat militar la Berlin (1895–1898), unde l-a cunoscut personal pe mareșalul August von Mackensen, comandant al Brigăzii de Roșiori (1904–1907), șef de operații la Marele Stat-Major, general de brigadă. A fost ministru de război (1907–1909) în cabinetul condus de liderul liberal Dimitrie A. Sturdza, calitate în care a condus reprimarea răscoalei din 1907. În 1911, a devenit șef al Marelui Stat-Major (1911–1913), iar peste un an a fost avansat la gradul de general de divizie. A elaborat o mare parte din strategia armatei române și a luat parte, în calitate de comandant de armată, la al doilea război balcanic (1913). În anii războiului de reîntregire națională (1916–1918), fiind promovat general de corp de armată (1917), s-a afirmat la comanda Armatei a 2-a, cu care a obținut victoria de la Mărăști și Oituz (1917). S-a impus ca un strateg și militar de renume, dar, fiind încăpățânat și inflexibil, a intrat în conflict cu generalul Berthelot pe tema reorganizării armatei române. În februarie 1918, într-un moment de cumpănă pentru România, care era silită să semneze

o pace oneroasă cu Puterile Centrale, a fost numit prim-ministru. Astfel, i-a propus regelui Ferdinand I (1914–1927), să convoace un Consiliu de Coroană, pentru a dezbate situația țării și a monarhiei. Dându-și demisia, a refuzat să semneze preliminariile păcii la Buftea–București (martie 1918). După război, s-a impus ca un om politic foarte popular și a pus bazele Ligii Poporului (1918), devenită Partidul Poporului (1920). Popularitatea lui s-a menținut la cotele cele mai înalte, pentru că formațiunea sa politică nu a avut un program bine definit, el fiind văzut drept un fel de salvator al neamului, denumit și „taica Averescu”. În perioada interbelică, a ocupat diferite portofolii ministeriale: ministru de interne (1919), ministru al industriei și comerțului (1920–1921), ministru de stat și Consilier de Coroană (1938). Pe fondul unei popularități crescute, a câștigat alegerile din 1920 și a devenit prim-ministru (1920–1921, 1926–1927). În perioada mandatului dintre 1920 și 1921 au existat momente critice, legate, între altele, de unificarea monetară, restabilirea ordinii publice, așadar el a hotărât arestarea participanților la Congresul de constituire a Partidului Comunist din România (1921), și aplicarea reformei agrare. Pentru că nu s-a ridicat la înălțimea așteptărilor electoratului, în anii următori, partidul său s-a confruntat cu apariția unor disidențe, conduse de către Constantin Argetoianu, Constantin Garoflid, Grigore Filipescu, Octavian Goga etc., dar și cu scăderea încrederii electoratului. În 1926, liberalii l-au impus din nou la putere, dar numai pentru un an, căci a intrat în conflict cu aceștia pe tema crizei dinastice, iar guvernul său a fost înlăturat. În 1926, a decis să semneze un tratat de alianță cu Italia fascistă, fapt care nu a fost primit însă favorabil în România. În baza legii primei electorale (1926), a fost numit senator de drept. A fost foarte prețuit de regele Ferdinand I care, înainte de a muri, i-a făcut lui Averescu o mărturisire: „...multe s-au spus între noi; de mult însă n-am mai crezut nimic rău despre tine...” La revenirea neașteptată pe tron a principelui Carol, rege al României (1930–1940), și-a schimbat unele dintre opțiunile politice. Deoarece a salutat încoronarea lui Carol ca rege, în 1930, a fost înaintat de către monarh, alături de Constantin Prezan, la gradul de mareșal al României. Izolat și lipsit însă de orice perspectivă de a ajunge din nou la putere, a inițiat, în 1935, un front constituțional, îndreptat contra tendințelor autoritare ale regelui. Eșecul dezastruos de la alegerile din

decembrie 1937, când a obținut sub 1% din voturi, nu l-a împiedicat însă pe rege să îi propună un portofoliu în cadrul guvernului Goga-Cuza în care a fost ministru de stat și Consilier de Coroană (1938). A elaborat lucrări importante privind tactica și strategia militară. Membru de onoare al Academiei Române (1923). Lucrări: *Notițe zilnice din război*.

Dragalina, Ion (1860–1916), militar român. S-a născut într-o familie de militari din Banat. A făcut studii militare la Școala de cadeți din Timișoara (1880) și în capitala Imperiului Austro-Ungar, la Academia Militară din Viena (1884). Și-a început cariera militară în armata austro-ungară și s-a distins în campania din Bosnia și Herțegovina (1882). Apoi, a trecut în Vechiul Regat al României. Încadrat în armata română (1887), a ocupat diferite posturi de comandă și a urcat treptele carierei militare de la gradul de locotenent (1888) la cel de general de brigadă (1915). Mulți au avut de învățat din experiența sa militară, unul dintre aceștia fiind Constantin Prezan, viitorul mareșal al României. În 1908, a fost numit comandant al Școlii Militare de Infanterie din București. La începutul participării României în Primul Război Mondial (1916), a deținut conducerea Comandamentului 3 teritorial. Apoi, a îndeplinit funcția de comandant al Diviziei 1 Infanterie, care a participat, în cadrul Grupului Cerna, la luptele în urma cărora a cucerit Orșova. Detașat pe Jiu, după un eșec al armatei române, i s-a încredințat în octombrie 1916 comanda Armatei I. A încercat reorganizarea apărării defileului din zona muntoasă, pregătind și contraofensiva împotriva trupelor Puterilor Centrale. Rănit la brațul stâng și la omoplat, în timpul unei inspecții a posturilor avansate de pe front, generalul român a decedat la Spitalul „Regina Maria” de la Palatul Regal din București. Înainte de a muri, Ferdinand I, regele României (1914–1927), l-a decorat, personal, pentru actele sale de vitejie. I s-au organizat funeralii naționale, la care au participat șeful statului, prințul moștenitor și Regimentul 56 Infanterie, adus special de pe front.

Grigorescu, Eremia-Teofil (1863–1919), militar român. Oltean de origine, Eremia Grigorescu s-a născut în 1863 la Târgu Bujor. Studiile de specialitate din țară (Școala de ofițeri absolvită în 1884 și Școala de Aplicație de

Artilerie și Geniu din București în 1886) vor fi continuate în Franța (Școala Specială de Administrație pentru Artilerie a ministerului de război al Franței), urmând, în același timp, și cursuri la Sorbona la facultatea de matematică. Artilerist, a fost preocupat de înzestrarea armatei cu armament performant, precum și de instruirea cadrelor militare. Până la Primul Război Mondial a deținut numeroase funcții fiind, printre altele: director al Pulberăriei armatei române de la Dudești (1899–1904), comandant și profesor de algebră la Școala de Aplicație de Artilerie și Geniu din București (1907), director al personalului din Ministerul de Război (1913), comandant al mai multor mari unități militare. Sublocotenent la terminarea școlii militare în 1884, va urca în ierarhie, ajungând în prejma intrării României în prima mare conflagrație mondială la gradul de general de brigadă. Intrarea țării în război la începutul secolului al XX-lea îl va prinde în funcția de comandă a Diviziei 15 Infanterie care își avea sediul în Dobrogea. Va participa la confruntările cu armata germano-turco-bulgară în sectorul Arabagi, în august 1916. Transferat pe linia Carpaților, unde presiunea armatei germano-austro-ungare devenise presantă, Eremia Grigorescu ia parte la prima bătălie de la Oituz, oprind ofensiva dușmanului, sub deviza *Pe aici nu se trece*, cu divizia sa supranumită „Divizia de Fier”. După înfrângerea armatei române în bătălia de la București și părăsirea capitalei și a două treimi din teritoriul țării, generalul de divizie Eremia Grigorescu primește comanda Grupului Oituz-Vrancea (1916–1917) și ulterior a corpurilor 4 și 6 armată. Cu aceste unități militare va rezista atacurilor furibunde ale armatei germane conduse de generalul Fridrich von Gerock (1916–1917). Numit șef al Armatei 1 în locul generalului Constantin Christescu, se va umple de glorie în cadrul bătăliei de la Mărășești (6–19 august) cea mai mare victorie a aliaților în anul 1917, pe toate fronturile. Victoria de pe Siret era cu atât mai mare, cu cât era obținută împotriva grupului de armate conduse de vestitul feldmareșal August von Mackensen, numit și „Spărgătorul de fronturi”. Pentru victoria dobândită la Mărășești, împăratul Yoshihito al Japoniei îi trimitea în dar, ca recunoaștere a meritelor obținute pe câmpul de luptă, o sabie pe care era gravată inscripția: „Voi sunteți aceia care scrieți istoria țării”. Decorat cu Ordinul Mihai Viteazul, clasa a II-a, spre sfârșitul războiului (octombrie–

noiembrie 1918), generalul de corp de armată Eremia Grigorescu va face parte, în calitate de ministru de război, din guvernul condus de generalul Constantin Coandă. La câteva luni după încheierea ostilităților, Eremia Grigorescu cădea răpus de gripa spaniolă, la numai 55 de ani. În semn de prețuire, rămășițele sale pământești au fost înhumate în mausoleul ridicat la Mărășești, între 1923 și 1938, pe locul unde s-au desfășurat vestitele bătălii pentru apărarea țării.

Prezan, Constantin (1861–1943), militar și om politic român. S-a născut în comuna Butimanu, din județul Dâmbovița. După studii militare la mai multe școli de profil de la București și Fontainebleau, a urcat treptele carierei militare, devenind ofițer al armatei de geniu, iar apoi, aghiotant regal. Specialist în arma genului, a contribuit la configurarea centurii de forturi din jurul Bucureștiului și la înzestrarea lor cu armament modern (1893–1894). A participat la al doilea război balcanic (1913), încheiat cu pacea de la București, prin care România a preluat Cadrilaterul de la Bulgaria (1913). Odată ce România a intrat în Primul Război Mondial, a fost numit comandantul Armatei a 4-a în luptele din Transilvania (1916), conducând rezistența română pe linia Munților Carpați împotriva ofensivei trupelor Puterilor Centrale, care au încercat să pătrundă la sud de Munții Carpați (1916), și a dirijat operațiile în cadrul luptelor de pe Argeș-Neajlov (1916), dar nu a putut salva capitala. Numit șef al Statului-Major și apoi al Marelui Cartier General (1916–1918), a coordonat planul campaniei din 1917, care a salvat Moldova de ocupație. După război, a fost numit șef al Marelui Stat-Major (1918–1920). A fost mareșal al României (1930), alături de Alexandru Averescu. Pe plan politic, a fost însărcinat să formeze un cabinet de uniune națională (1930), dar a eșuat. În anii regimului autoritar carlist, a îndeplinit funcția de consilier regal (1938). A fost senator de drept și membru de onoare al Academiei Române.

Rusia

Brusilov (Brussilov), Alexei Alexeevici (1853–1926), militar rus. S-a născut la Tiflis (Tbilisi), într-o familie de aristocrați. Și-a început educația militară în Corpul Imperial al Pajilor. După absolvirea Școlii de cavalerie

din Sankt-Petersburg (1881), a devenit ofițer de cavalerie. Unul dintre primele sale angajamente militare au fost în Caucaz, remarcându-se în luptele din războiul ruso-româno-otoman din 1877–1878. În 1900, a fost avansat la gradul de general. La izbucnirea Primului Război Mondial, a primit comanda Armatei a 8-a ruse, în Galiția. S-a pronunțat pentru coordonarea atacurilor de artilerie și cavalerie pe câmpul de luptă. Și-a pregătit minuțios acțiunile militare pe care le-a condus, dar, în același timp, s-a arătat flexibil. La începutul războiului a pătruns în Galiția, luptând împotriva austro-ungarilor și obținând victoria de la Lviv (Liov) (1914). Ulterior, a fost numit comandant al Grupului de armate de Sud-Vest, care a declanșat marea ofensivă care i-a purtat numele, în fruntea a 38 de divizii și în cadrul căreia trupele austriece au fost respinse până pe crestele Carpaților (1916–1917). Ofensiva sa a dus la distrugerea armatelor a 4-a și a 7-a austro-ungare. Inamicul a pierdut aproximativ 1,5 milioane de militari, dintre care 400 000 au fost luați prizonieri. Rușii au cucerit un teritoriu de peste 25 000 de kilometri pătrați. Dar acțiunea sa nu a putut fi fructificată, din lipsă de mijloace. După izbucnirea revoluției burgheze din februarie-martie 1917 care a dus la abdicarea țarului în Rusia, guvernul provizoriu l-a numit șef al Marelui Stat-Major. În iulie 1917, a condus o nouă ofensivă, cu rezultate minime, numită ofensiva Kerenski, după numele șefului guvernului provizoriu. La 1 august, a fost înlocuit la conducerea Statului-Major de către generalul Kornilov. După lovitura de stat din 25 octombrie/7 noiembrie 1917, a trecut de partea bolșevicilor, fiind numit inspector al cavaleriei. În anii războiului ruso-polonez, Brusilov s-a impus în cadrul bătăliei Varșoviei (1920), respingând ofensiva poloneză.

SUA

Pershing, John Joseph (1860–1948), militar american. A fost supranumit *Black Jack* („Jack cel negru”). Fiul unui comerciant, a fost, inițial, profesor de liceu. A făcut studii la Academia de la West Point, unde s-a specializat în arma cavaleriei. Trimis, mai întâi, împotriva amerindienilor, a participat la vestita bătălie de la Wounded Knee contra triburilor Sioux. Licențiat, apoi, în Drept, a luptat în războiul hispano-american (1898), în Filipine (1899–1903) și în Mexic împotriva revoluționarilor conduși de Pancho Villa (1916–1917). Atașat militar la Tokyo (1905–1906),

a fost avansat la gradul de general de brigadă (1906), apoi, numit comandant-șef al trupelor americane pe frontul de vest din Europa în anii Primului Război Mondial (1917–1919). Gradul de comandant-șef al armatelor nu îi mai fusese atribuit decât lui George Washington, în perioada Revoluției americane. În 1924 a fost numit președinte al Comisiei Monumentelor Eroilor din SUA, și a ocupat funcția de Șef al Marelui Stat-Major (1921–1924). Lucrări: *My Experiences in the World War*.